

УДК 581.9 (477.64)

В. Коломійчук, канд. біол. наук, доц.
 НДП "Інтродукованого та природного фіторізноманіття", ННЦ "Інститут біології"
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

БОТАНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЕКТОВАНОГО ЗАКАЗНИКА "ПРЕСЛАВСЬКА ЛУКА" (ЗАПОРІЗЬКА ОБЛ.)

Стаття присвячена дослідженню флористичних та фітоценотичних особливостей нижньої течії р. Обіточної (території т. з. Преславської луки). Флора цієї території нараховує 480 видів судинних рослин. Здійснено систематичний, біоморфологічний та географічний аналізи флори. Характеризується рослинність дослідженої території. Наведено основні чинники, які впливають на існування та розвиток фіторізноманіття цієї заплавної території. Наведено перелік рідкісних таксонів флори та синтаксонів рослинності, показано значущість цієї території для збереження фіторізноманіття. Пропонується створити на цій території ландшафтний заказник місцевого значення "Преславська лука" площею 1200 га.

Ключові слова: Преславська лука, Північне Приазов'я, флора, рослинність, охорона.

Гирлові ділянки заплави річок Північного Приазов'я (Молочної, Лозуватки, Обіточної, Берди) є місцями збереження фіторізноманіття, адже завдяки засоленню їх ґрунтів, обводненню вони здебільшого виведені з інтенсивного сільськогосподарського використання. Річка Обіточна (або Обитічна) належить до малих річок Північного Приазов'я (довжина – близько 100 км). Вона бере початок на південних схилах Приазовської височини поблизу с. Смирнове Куйбишевського району, протікає по чотирьох районах Запорізької області (Куйбишевському, Чернігівському, Бердянському та Приморському) та впадає у Азовське море поблизу с. Преслав Приморського р-ну. Нижня течія р. Обіточної характеризується поширенням галогідроморфних болотистих (алювіально-делювіальних) ґрунтів у комплексі з каштановими солонцюватими ґрунтами та солонцями. Тут, у межиріччі рр. Обіточна-Солона між селами Преслав, Комишуватка, Підспіря, Набережне збереглись малопорушені ландшафти з природним рослинним покривом.

Флора та рослинність цієї та прилеглих територій у останні 100 років досліджувалась фрагментарно. Нині відомі декілька ботанічних публікацій та збори вчителя-аматора Й. К. Бойка з околиць м. Ногайська (економія графині С.М. Глебової) та с. Преслав (1915-1930 рр.) [11]. Стаття О. А. Слішчевич присвячена характеристиці рослинності річкових долин річок Приазов'я в тому числі і р. Обіточної [4]. Зокрема, в цій роботі наведені дані щодо рослинності долин 3 річок (Обіточної, Кільтічії та Лозуватки). У межах долин автор виділила та охарактеризувала степи давніх терас та перелоги на їх місці, луки (в т.ч. засолені) та літорально-галофітну рослинність. У статті М. Г. Олексієнко охарактеризована рослинність засолених ґрунтів Приазов'я, в тому числі з приматерикової частини Обіточної коси, що розташована від дослідженої нами ділянки у 2-3 км на південний схід [1]. Метою роботи було встановити сучасний стан флори та рослинності гирлової частини р. Обіточної (Преславської луки) з подальшим обґрунтуванням заповідання цієї території.

Матеріали та методи. Матеріалами досліджень слугують маршрутні обстеження автора нижньої течії р. Обіточної та р. Солоної між сс. Преслав-Комишуватка-Підспіря-Набережне (т. з. "Преславської луки") у різні періоди вегетаційного сезону 2007 (травень), 2013 (квітень), 2014 (червень) та 2015 рр. (червень-серпень). Площа дослідженої ділянки становить близько 1250 га. Координати окраїн ділянки – з боку Обіточної затоки – 46°39'55.80", 36°12'40.00", з боку ґрунтової дороги Комишуватка-Підспіря – 46°41'44.82", 36°16'57.54". Довжина ділянки в середньому становить 6,5-6,8 км, ширина – від 1,2 до 2,3 км. Під час польових досліджень була зібрана гербарна колекція судинних рослин, яка налічує близько 200 гербарних аркушів і зберігається в

гербарії Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького (MELIT), Близько 50 г. а. було передано до Національного гербарію України (KW) та гербарію Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фомина ННЦ "Інститут біології" КНУ ім. Тараса Шевченка (KWHU). Назви видів у анованому списку наводяться за "Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist" [15], також нами прийнятий аналогічний порядок розташування видів. Крім того нами враховані нові таксономічні обробки окремих родин [13, 14]. Біоморфологічний аналіз флори проведено відповідно до підходів І. Г. Серебрякова [9], а еколого-ценотичний аналіз – на основі робіт О. Л. Бельгарда та Б. В. Заверухи [2, 5]. Окрім назв таксонів, у списку видів наведено відносну частоту трапляння виду на дослідженій території за п'ятибальною шкалою: р – рідко, др – досить рідко, нр – не рідко, дч – досить часто, ч – часто. Геоботанічні дослідження включають близько 80 повних геоботанічних описів на стандартних ділянках площею 100 м².

Результати та їх обговорення. В результаті проведення досліджень було складено наведений нижче анований список судинних рослин (Додаток). До списку флори включено види рослин виявлені нами у 2007–2015 рр. 26 видів рослин, наведені з гербарію Й.К. Бойка, який зберігається у KW, ще 25 видів, зібраних Й. К. Бойком з цієї території зберігаються у фондах Запорізького краєзнавчого музею. Встановлено, що флора "Преславської луки" налічує 480 види судинних рослин з 289 родів, 74 родин та 3 відділів, що становить 30,8 % від загальної чисельності флори Запорізької області (Додаток) [7].

Провідними родинами цієї флори є *Asteraceae* (78 видів; 16,25%), *Poaceae* (53; 11,0%), *Fabaceae* (34; 7,1%), *Brassicaceae* (28; 5,8%), *Caryophyllaceae* (25; 5,2%) *Chenopodiaceae* (23; 4,8%), *Apiaceae* (20; 4,2%), *Lamiaceae* (18; 3,75%), *Rosaceae* (16; 3,3%), *Boraginaceae* (15; 3,1%). До складу десяти провідних родин входить 310 видів (64,6 %).

Аналіз цієї локальної флори на родовому рівні свідчить, що до її складу входять 12 родів (4,1%), у кожному від п'яти і більше видів. Серед них високою кількістю видів вирізняються як роди давньосередземного походження – *Euphorbia* L., *Galium* L., *Veronica* L., *Verbascum* L. так і типові бореальні – *Carex* L., *Juncus* L., *Polygonum* L. s.l., *Rumex* L. Родів, які налічують від 2 до 4 видів, зафіксовано 83 (28,7 %), а одновидових – 194 (67,2 %). Середній рівень видового багатства становить 1,7, тоді як у флорі берегової зони Азовського моря – 3,1 [8].

За частотою трапляння виявлені таксони розподілені наступним чином: поширені рідко 134 види (27,9 %), досить рідко – 153 (31,8 %), нерідко – 86 (17,9 %), досить часто – 63 (13,1 %), часто – 44 (9,2 %).

Біоморфологічний аналіз флори цієї території показав переважання полікарпиків (226 видів; 47,1%) і монокарпичних видів (212; 44,2%), що включають озими (106; 22,1%), ярі однорічники (57; 11,9%) та дворічники (49; 10,2%). Такий розподіл є типовим для степових та лучних флор Східної Європи. Далі в ряду зменшення знаходяться напівчагарнички (12 видів; 2,5%), чагарники (12; 2,5%), дерева (12; 2,5%), напівчагарники (5; 1,0%), чагарнички (1; 0,2%). Значне засолення та періодичне обводнення території обмежили поширення лігнозних біоморф.

За еколого-ценотичними показниками досліджена флора включає 8 екоценоморф: степову (168 видів; 35%), синантропну (121 вид; 25,2%), лучну (86; 17,9%), солончакову (37; 7,7%), болотну (34; 7,1%), літоральну (12; 2,5%), водну (11; 2,3%) та чагарникову, до якої ми включили також лісові таксони (11; 2,3%). Ми свідомо не включили до загального списку власне літоральні види, поширені вздовж берега Азовського моря у зв'язку з використанням цієї смуги у рекреаційних цілях. Таких видів нами виявлено 11 (*Astrodaucus littoralis* (M.Bieb.) Drude, *Argusia sibirica* (L.) Dandy, *Sakile euxina* Pobed., *Centaurea odessana* Prodan, *Corispermum nitidulum* Kit. ex Schult., *Crambe maritima* L., *Eryngium maritimum* L., *Euphorbia peplis* L., *Leymus sabulosus* (Lam.) Tzvelev, *Plantago arenaria* Waldst. et Kit., *Polygonum euxinum* Chrtek). Вважаємо, що при створенні заказника цю частину ділянки охороняти буде важко і малодоцільно, адже подібні екотопи перебувають під охороною у ландшафтному заказнику загальнодержавного значення "Коса Обіточна".

"Преславська лука" є цінною у соцологічному аспекті. Ми відзначили на цій ділянці 82 раритетних види судинних рослин. З Червоного списку МСОП тут зростають 10 видів (*Alisma plantago-aquatica* L., *Batrachium rionii* (Lagger) Nym. та ін.). З Європейського червоного списку тут трапляються 48 видів [12]. З Додатку I Бернської конвенції відмічена лише *Ferula orientalis* L. З "Червоної книги України" тут наявні популяції п'яти таксонів: *Stipa capillata* L., *S. ucrainica* P.Smirm., а також *Bupleurum tenuissimum* L., *Carex liparicarpos* Gaudin та *Tulipa scythica* Klokov et Zoz [10]. З регіонально рідкісних, що охороняються на території Запорізької області, для цієї ділянки ми відзначили 23 види: *Allium inaequale* Janka, *Bellevalia sarmatica*, *Ephedra distachya* L., *Iris pumila* L., *Ornithogalum fischeranum* Krasch. та *O. kochii* Parl. та ін. [7].

Згідно "Геоботанічного районування України" досліджена нами територія лежить на межі між Дніпровсько-Азовським та Приазовським округами Чорноморсько-Азовської підпровінції Понтичної степової провінції [3]. Рослинисть території "Преславської луки" переважно азональна. У побудованій нами класифікаційній схемі виділено 26 формацій, які об'єднані у 7 типів рослинності. За площею переважають лучні та синантропні ценози. Меншу площу займають болотні, солончакові, водні, чагарникові (штучні) та степові угруповання.

Степові (зональні) угруповання фрагментарно поширені на найвищих формах рельєфу (включаючи степові схили до рр. Солоні та Обіточної). Вони представлені формаціями *Agropyreta pectinati* (2 асоціації) та *Festuceta valesiaca* (3 асоц.). Крім звичайних видів степофітону (*Carex melanostachya* M. Bieb. ex Willd., *Elytrigia intermedia* (Host) Nevski, *Poa bulbosa* L., *Galium humifusum* M. Bieb., *Salvia tesquicola* Klokov et Pobed., *Galatella dracunculoides* (Lam.) Nees, *G. villosa* (L.) Rchb. f., *Vicia cracca* L.) в них, завдяки тривалому випасанню наявні синантропні види, які іноді досягають ролі співдомінанти (*Artemisia absinthium* L., *Centaurea diffusa* Lam., *Cynodon dactylon* (L.) Pers.,

Eryngium campestre L., *Lepidium perfoliatum* L. та ін.). У складі степової рослинності виявлено низку созофітів – *Ephedra distachya*, *Ferula orientalis*, *Iris pumila*, *Hesperis tristis* L., *Phlomis hybridus* (Zelen.) R. Kam. et Machmedov, *Prangos odontalgica* (Pall.) Herrnst. et Heyn, *Stipa capillata*, *S. ucrainica*, *Tulipa scythica* та ін. До рідкісних "зеленокнижних" синтаксонів цієї території належать угруповання форм. *Stipeta capillatae*, що трапляються тут фрагментарно [6].

Лучні ценози включають 4 формації засоленних лук (*Puccinellia distantis*, *P. giganteae*, *Junceta gerardii*, *Elytrigia elongatae*), 2 – справжніх (*Alopecureta pratensis*, *Elytrigia repentis*) та 1 – остепнених (*Poaeta angustifolia*). З рідкісних таксонів у складі лучної рослинності слід назвати *Carex liparicarpos*, *Ornithogalum fischeranum*, *Rhaponticum serratuloides* (Georgi) Bobrov.

Болотні угруповання репрезентують формації очерету південного (*Phragmiteta australis*) та бульбокомишу морського (*Bolboschoeneta maritimi*) типового складу та будови.

Водні угруповання формуються на постійних та тимчасових водотоках рр. Обіточної та Солоні. З ценозів зануреної рослинності тут відмічені формації *Ceratophylleta demersii*, *Zannichellieta palustris* та *Myriophylleta spicati*. Рідкісні ценози утворює *Batrachium rionii*, угруповання якого занесені до "Зеленої книги України" [6].

Солончакові ценози на дослідженій території поширені на зниженнях заплави з солончаковими ґрунтами. Їх репрезентують формації полину сантонійського (*Artemisieta santonicae*), покисниці Фоміна (*Puccinellia fominii*) та солонцю простертого (*Salicornieta prostratae*). Рідкісними таксонами цього типу рослинності є *Bupleurum tenuissimum*, *Centaureum pulchellum* (Sw.) Druce, *Cerastium syvaschicum* Kleopow, *Odontites vulgaris* Moench ssp. *salinus* (Kotov) Kotov.

Рудеральні угруповання формуються на ділянках з тривалим випасом. Їх репрезентують ценози шести формацій. Найбільшого поширення тут набули угруповання формацій *Centaureta diffusii*, *Cynodoneta dactylonii*, *Brometa squarrosii*, *Lepidieta perfoliati*. Рідше трапляються тут угруповання форм. *Matricarieta inodori* та *Artemisieta absinthii*.

Чагарникові угруповання в межах дослідженої території представлені фрагментарно. Їх значне поширення тут обмежено засоленням ґрунтів заплави, інтенсивним випасом, палами та сінокосінням. Нами відмічені лише штучно створені насадження маслинки вузьколистої (*Elaeagneta angustifoliae*), які облямовують русло р. Солоні. У складі насаджень поодинокі трапляються *Tamarix tetrandra* Pall. ex M. Bieb., *Rosa canina* L., *Ligustrum vulgare* L.

Основними загрозами, що впливають на рослинний покрив цієї ділянки є перевипасання окремих територій, заміщення її побутовими відходами, в меншій мірі вплив ранньолітнього сінокосіння, пірогенного фактору, заготівля лікарської сировини, зривання окремих видів на букети. У зв'язку з цим після створення об'єкту охорони на цій території необхідно обґрунтувати використання природних ресурсів, насамперед випасання та сінокосіння.

Висновки. Зважаючи на досить високе різноманіття рослинного світу "Преславської луки" на видовому (480 видів) та ценотичному рівні (7 типів, 26 формацій), що пов'язане з природністю екотопів, наявність рідкісних видів рослин (82 види) та рослинних угруповань (2 формації) існує необхідність створення тут ландшафтного заказника місцевого значення на площі 1200 га з регламентацією сінокосіння та випасу свійської худоби. При цьому будуть збережені цікаві у флористичному відношенні ділянки заплавлених лук, солончакових угруповань та фрагменти степової рослинності. До певної міри, охорони набудуть і зоокомплексні ділянки, у складі яких найбільше різноманіття мають комахи та птахи. Враховуючи цінність цієї ділянки,

створення заказника підсилить її значущість та сприятиме розбудові Азово-Чорноморського літорально-степового екокоридору та екомережі Запорізької області.

Список використаних джерел

1. Алексеев М. И. О растительности засоленных почв Приазовья // Труды научно-исслед. ин-та биологии ХГУ. – Х., 1950. – Т. 32. – С. 105-117.
2. Бельгард А.Л. Лесная растительность юго-востока УССР. – К.: Изд-во Киевск. ун-та, 1950. – 263 с.
3. Дідух Я. П., Шеляк-Сосонко Ю. Р. Геоботаничне районування України та суміжних територій // Укр. ботан. журн. – 2003. – Т. 60, №1. – С. 6-17.
4. Елиашевич О. А. Растительность речных долин Приазовья (реки Обиточная, Кильтеча, Лозоватка) // Зб. наук. праць ботан. саду. – Дн-ськ: ДДУ, 1939. – №4. – С. 49-80.
5. Заверуха Б.В. Флора Волино-Подоліи и ее генезис. – К.: Наукова думка, 1986. – 192 с.
6. Зелена книга України / Під заг. ред. чл.-кора НАН України Я. П. Дідуха. – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
7. Коломійчук В. П. Сучасний список регіонально рідкісних судинних рослин Запорізької області // Промислова ботаніка. – 2011. – №11. – С. 105-111.

8. Коломійчук В. П. Конспект флоры сосудистых растений береговой зоны Азовского моря / под ред. Т. Л. Андриенко. – К.: Альтерпрес, 2012. – 300 с.

9. Серебряков И.Г. Экологическая морфология растений. – М.: Высшая школа, 1962. – 378 с.

10. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

11. Шумілова А. В., Федорончук Н. С. Гербарій Й. К. Бойка. – К.: Альтерпрес, 2013. – 188 с.

12. Bilz M., Kell S. P., Maxted N. and Lansdown R.V. European Red List of Vascular Plants. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. – 130 p.

13. Flora Europaea Published on the Internet of the website Royal Botanic Garden Edinburgh. <http://rbg-web2.rbge.org.uk/FE/fe.html>. – Accessed March, 2011.

14. Greuter W., Raab-Straube E. (eds.) Med-Checklist: A critical inventory of vascular plants of the Circum-Mediterranean countries. – Genève: OPTIMA, 2008. – №2. – 798 p.

15. Mosyakin S. L., Fedoranchuk M. M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist / ed. S. L. Mosyakin. – K., 1999. – 346 p.

Надійшла до редколегії 20.10.15

Додаток

АНОТОВАНИЙ СПИСОК ФЛОРИ "ПРЕСЛАВСЬКОЇ ЛУКИ"

DIVISIO EQUISETOPHYTA

EQUISETACEAE: *Equisetum arvense* L. – р. (ЕЧ)

DIVISIO PINOPHYTA

EPHEDRACEAE: *Ephedra distachya* L. – р. (30)

DIVISIO MAGNOLIOPHYTA

CLASSIS LILIOPSIDA

ALISMATACEAE: *Alisma plantago-aquatica* L. – р (МСОП).

ALLIACEAE: *Allium guttatum* Steven – др (30), *A. inaequale* Janka – р (30), *A. paczoskianum* Tuzs. – р (30), *A. decipiens* Fisch. ex Schult. et Schult. – р (30), *A. rotundum* L. s.l. – р.

ASPARAGACEAE: *Asparagus polyphyllus* Steven – р, *A. verticillatus* L. – р (30).

СYPERACEAE: *Bolboschoenus maritimus* (L.) Palla – др (ЕЧ), *Carex acuta* L. – р (ЕЧ), *C. acutiformis* Ehrh. – др. (ЕЧ), *C. liparicarpos* Gaudin – р (ЧКУ), *C. melanostachya* M. Bieb. ex Willd. – нр, *C. otrubae* Podl. – др, *C. praecox* Schreb. – др, *C. riparia* Curt. – др. (ЕЧ), *Eleocharis palustris* R.Br. – ч (МСОП), *E. uniglumis* (Link.) Schult. – др, *Schoenoplectus tabernaemontanii* (C. C. Gmel.) Palla – нр (ЕЧ).

HYACINTHACEAE: *Bellevalia sarmatica* (Pall. ex Georgi) Woronow – др. (30), *Ornithogalum fischeranum* Krasch. – др; *O. kochii* Parl. – др.

IRIDACEAE: *Iris pumila* L. var. *pumila* – др (30).

JUNCACEAE: *Juncus bufonius* L. – ч (ЕЧ), *J. compressus* Jacq. – др, *J. gerardii* Loisel. – ч;

JUNCAGINACEAE: *Triglochin maritimum* L. – нр.

LEMNACEAE: *Lemna minor* L. – р. (ЕЧ)

LILIACEAE: *Gagea bulbifera* (Pall.) Salisb – др (30), *G. dubia* Terr. – р (30), *Tulipa scythica* Klokov & Zoz – др (ЧКУ).

NAJADACEAE: *Najas marina* L. – др.

POACEAE: *Aegilops cylindrica* Host – др. (ЕЧ), *Aeluropus littoralis* (Gouan) Parl. – дч, *Agropyron pectinatum* (M. Bieb.) P. Beauv. – дч, *Agrostis gigantea* Roth – дч, *A. maeotica* Klokov – р (30), *Alopecurus pratensis* L. – р (ЕЧ), *Anisantha sterilis* (L.) Nevski – нр, *A. tectorum* (L.) Nevski – дч, *Apera maritima* Klokov – нр, *A. spica-venti* (L.) P.Beauv. – р, *Beckmania eruciformis* Host – р (ЕЧ), *Bromopsis inermis* (Leys.) Holub – нр, *B. riparia* (Rechman) Holub – нр, *Bromus japonicus* Thunb. – др, *B. mollis* L. – дч, *B. squarrosus* L. – нр, *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth – ч, *Catabrosa aquatica* (L.) P. Beauv. – р, *Crypsis aculeata* (L.) Aiton – р, *C. schoenoides* (L.) Lam. – р, *Cynodon dactylon* (L.) Pers. – ч, *Dactylis glomerata* L. – др, *Digitaria sanguinalis* (L.) Scop. – др, *Echinochloa crusgalli* (L.) P. Beauv. – р (ЕЧ), *Elytrigia intermedia* (Host) Nevski – нр, *E. maeotica* (Prokud.) Prokud. – р, *E. repens* (L.) Nevski ssp. *elongatiformis* (Drob.) Tzvelev – нр, *E. repens* (L.) Nevski ssp. *repens* – нр, *Eragrostis minor* Host – др, *E. pilosa* (L.) P. Beauv. – др, *Eremopyrum triticeum* (Gaertn.) Nevski – р, *Festuca regeliana* Pavl. – ч, *F. rupicola* Heuff. – нр, *F. valesiaca* Gaudin – ч, *Hordeum murinum* L. – др, *Koeleria cristata* (L.) Pers. – ч, *Leymus ramosus* (Trin.) Tzvel. – р, *Lolium perenne* L. – др (ЕЧ), *Milium vernale* M. Bieb. – р, *Phleum phleoides* (L.) Karst. – др, *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. – ч (ЕЧ), *Poa angustifolia* L. – дч (ЕЧ), *P. bulbosa* L. – ч, *P. compressa* L. – р, *P. pratensis* L. – др, *Puccinellia distans* (Jacq.) Parl. – нр, *P. fominii* Bilyk – дч, *P. gigantea* (Grossh.) Grossh. – ч, *Sclerochloa dura* (L.) P. Beauv. – др, *Setaria viridis* (L.) P. Beauv. – др, *Stipa capillata* L. – др (ЧКУ), *S. ucrainica* P. Smirn. – др (ЧКУ), *Tragus racemosus* (L.) All. – нр.

POTAMOGETONACEAE: *Potamogeton perfoliatus* L. – дч (ЕЧ, МСОП), *Stuckenia pectinata* (L.) Börner – ч (ЕЧ, МСОП).

TYPHACEAE: *Typha angustifolia* L. – др (ЕЧ, МСОП), *T. latifolia* L. – р (ЕЧ), *T. laxmannii* Lepech. – нр (ЕЧ).

ZANNICHELLIACEAE: *Zannichellia palustris* L. s. l. – р (ЕЧ).

CLASSIS MAGNOLIOPSIDA

ACERACEAE: *Acer negundo* L. – р.

AMARANTHACEAE: *Amaranthus albus* L. – р, *A. blitoides* S. Watson – р, *A. retroflexus* L. – др.

ANACARDIACEAE: *Cotinus coggygria* Scop. – др.

APIACEAE: *Anthriscus caucalis* M. Bieb. – др, *A. cerefolium* (L.) Hoffm. – др, *Bupleurum marschallianum* C. A. Mey. – др (30), *B. tenuissimum* L. – др (ЧКУ), *Conium maculatum* L. – др, *Daucus carota* L. – ч (ЕЧ), *Eryngium campestre* L. – нр, *Falcaria vulgaris* Bernh. – дч, *Ferula orientalis* L. – р (БК), *Heracleum sibiricum* L. – дч, *Macroselinum latifolium* (M. Bieb.) Schur – нр, *Malabaila graveolens* (Spreng.) Hoffm. – р, *Oenanthe aquatica* (L.) Poir. – р (ЕЧ), *Prangos odontalgica* (Pall.) Herrnst. et Heyn – др (30), *Seseli tortuosum* L. – ч, *Silaum silaus* (L.) Schinz & Thell. – дч, *Sium sisaroides* DC. – р; *Torilis japonica* (Houtt.) DC. – дч, *Trinia hispida* Hoffm. – др, *Xanthoselinum alsaticum* (L.) Schur – др.

ARISTOLOCHIACEAE: *Aristolochia clematitidis* L. – др.

ASCLEPIADACEAE: *Cynanchum acutum* L. – ч, *Vincetoxicum hirundinaria* Medik. – др.

ASTERACEAE: *Achillea nobilis* L. – ч, *A. pannonica* Scheele – р, *A. setacea* Waldst. & Kit. – ч, *A. stepposa* Klokov & Krytzka – р, *Ambrosia artemisiifolia* L. – др, *Anthemis ruthenica* M. Bieb. – дч, *Arctium lappa* L. – ч, *Artemisia austriaca* Jacq. – др, *A. absinthium* L. – ч, *A. santonica* L. – ч, *A. scoparia* Waldst. et Kit. – р, *Bidens frondosa* L. – р, *B. tripartita* L. – др, *Carduus*

acanthoides L. – ч, *C. uncinatus* M. Bieb. – дч, *Centaurea adpressa* Ledeb. – нр, *C. diffusa* Lam. – ч, *Chondrilla juncea* L. – ч, *Cichorium intybus* L. – дч (ЕЧС), *Cirsium alatum* (S.G. Gmel.) Bobrov – дч, *C. arvense* (L.) Scop. – нр, *C. incanum* (S.G. Gmel.) Fisch. – нр, *C. setosum* (Willd.) Besser – р, *C. ukrainicum* Besser – нр, *C. vulgare* (Savi) Ten. – нр, *Crepis ramosissima* D'Urv. – дч, *C. rhoeadifolia* M. Bieb. – нр, *C. tectorum* L. – ч, *Cyclachaena xanthifolia* (Nutt.) Fresen – р, *Echinops ruthenicus* M. Bieb. – нр, *Erigeron canadensis* L. – дч, *E. podolicus* Besser – др, *Filago arvensis* L. – р, *Galatella biflora* (L.) Nees – р, *G. dracunculoides* (Lam.) Nees – нр, *G. linosyris* (L.) Reichenb. – р, *G. villosa* (L.) Rchb. f. – нр, *Hieracium umbellatum* L. – нр, *Inula aspera* Poir. – р, *I. britannica* L. – нр, *I. germanica* L. – нр, *Jurinea multiflora* (L.) B. Fedtsch. – дч, *Lactuca serriola* Torner – нр (ЕЧС), *L. tatarica* (L.) C. A. Mey – ч (ЕЧС), *L. saligna* L. – ч, *Matricaria recutita* L. – нр, *Onopordon acanthium* L. – др, *Picris hieracioides* L. – ч, *P. rigida* Ledeb. ex Spreng. – др, *Pilosella echioides* (Lumn.) F. Schultz et Sch. Bip. – др, *Pterotheca sancta* (L.) K. Koch. – др, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. – р, *P. vulgaris* Gaertn. – р, *Rhaponticum serratuloides* (Georgi) Bobrov – др (30), *Scorzonera mollis* M. Bieb. – др, *S. parviflora* Jacq. – нр, *Senecio erucifolius* L. – нр, *S. gradidentatus* Ledeb. – др, *S. jacobaea* L. – др, *S. schvetsovii* Korsh. – р, *S. vernalis* Waldst. et Kit. – ч, *Sonchus arvensis* L. – нр, *S. asper* (L.) Hill. – др, *S. oleraceus* L. – р, *S. palustris* L. – нр, *Tanacetum millefolium* (L.) Tzvelev – нр, *T. vulgare* L. – дч, *Taraxacum bessarabicum* (Hornem.) Hand.-Mazz. – р, *T. erythrospermum* Andr. – др, *T. officinale* Wigg. – р, *T. serotinum* (Waldst. et Kit.) Poir – нр, *Tragopogon dasyrinchus* Artemcz. – р, *T. dubius* Scop. – р, *Tripleurospermum inodorum* (L.) Schultz Bip. – др, *Tripolium pannonicum* (Jacq.) Dobroc. – ч, *Xanthium albinum* (Willd.) H. Scholz – нр, *X. pensylvanicum* Wallr. – др, *Xeranthemum annuum* L. – нр.

BORAGINACEAE: *Anchusa procera* Besser – р, *Asperugo procumbens* L. – др, *Buglossoides arvensis* (L.) Johnst. – дч, *Cynoglossum officinale* L. – нр, *Echium vulgare* L. – др, *Heliotropium europaeum* L. – р, *H. suaveolens* M. Bieb. – р, *Lappula squarrosa* (Retz) Dumort – дч, *Lithospermum officinale* L. – др, *Lycopsis orientalis* L. – р, *Myosotis arvensis* (L.) Hill – др, *M. micrantha* Pall. ex Lehm. – дч, *Nonnea rossica* Steven – др, *Onosma* sp. – др, *Rochelia retorta* (Pall.) Lipsky – р.

BRASSICACEAE: *Alyssum desertorum* Stapf. – др, *A. hirsutum* M. Bieb. – нр, *Arabidopsis thaliana* (L.) Heynh. – др, *Berteroa incana* (L.) DC. – др, *Camelina microcarpa* Andr. – др, *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik – нр, *Descourainia sophia* (L.) Webb. ex Prantl – нр, *Diploaxis tenuifolia* (L.) DC. – ч, *Draba verna* L. – ч, *Eruca vesicaria* (L.) Cav. – р, *Erucastrum armoracioides* (Czem. et Turcz.) Cruchet – р, *Erysimum diffusum* Ehrh – др, *E. repandum* L. – нр, *Hesperis tristis* L. – р (30), *Hymenolobus procumbens* (L.) Fourr. – р, *Lepidium draba* L. – др, *L. latifolium* L. – дч, *L. perfoliatum* L. – р (ЕЧС), *L. ruderale* L. – др, *Meniocus linifolius* (Stephan ex Willd.) DC. – др, *Rorippa brachycarpa* (C.A. Mey) Hayek – р (ЕЧС), *Syrenia montana* (Pall.) Klokov – ч, *Sisymbrium altissimum* L. – др, *S. loeselii* L. – др, *S. orientale* L., *S. polymorphum* (Murray) Roth – дч, *Thlaspi arvense* L. – др, *T. perfoliatum* L. – др.

CANNABACEAE: *Cannabis sativa* L. subsp. *spontanea* Serebr. – р.

CARYOPHYLLACEAE: *Alsine media* (L.) Vill. – дч, *Arenaria leptoclados* (Rchb.) Guss. ssp. *viscidula* Dvořák – др, *A. serpillifolia* L. ssp. *glutinosa* (Mert. et W.D.J. Koch) Arcang. – ч (30), *Cerastium glutinosum* Fries – нр, *C. perfoliatum* L. – др, *C. semidecandrum* L. – дч, *C. sylvaticum* Kleopow – др (30), *Dianthus campestris* M. Bieb. – др, *D. guttatus* M. Bieb. – ч, *D. maoticus* Klokov – р (30), *Dichodon viscidum* (M. Bieb.) Holub – др, *Elisanthe viscosa* (L.) Rupr. – р, *Gypsophilla perfoliata* L. – р, *Herniaria euxina* Klokov – р, *Holosteum umbellatum* L. – ч, *Melandrium album* (Mill.) Garcke – дч, *Minuartia viscosa* (Schred.) Schinz et Thell. – нр, *Otites artemisetorum* Klokov – р (30), *O. densiflora* (D'Urv.) Grossh. – дч, *Pleconax subconica* (Friv.) Šourková – дч, *Psammodiella muralis* (L.) Ikonn. – р, *Silene ucrainica* Klokov – др, *Spergularia media* (L.) C. Presl – др, *S. salina* J. Presl et C. Presl. – др, *Stellaria graminea* L. – р.

CERATOPHYLLACEAE: *Ceratophyllum demersum* L. – дч. (ЕЧС, МСОП)

CHENOPODIACEAE: *Atriplex aucherii* Moq. – др, *A. micrantha* C. A. Mey. – дч, *A. patens* (Litw.) Iljin – др, *A. pedunculata* L. – др, *A. prostrata* Boucher. – дч, *A. tatarica* L. – дч, *A. verrucifera* M. Bieb. – нр, *Bassia hirsuta* (L.) Aschers – дч, *B. sedoides* (Pall.) Aschers. – р, *Camphorosma monspeliaca* L. – р, *Chenopodium album* L. – дч, *C. murale* L. – р, *C. polyspermum* L. – р, *Halocnemum strobilaceum* (Pall.) M. Bieb. – др, *Kali australis* (R. Br.) Akhani & Roalson – нр, *K. tragus* (L.) Scop. – дч, *Kochia laniflora* (S. G. Gmel.) Borbás – нр, *K. prostrata* (L.) Schrad. – др, *Petrosimonia oppositifolia* (Pall.) Litv. – р, *Salicornia perennans* Willd. – дч, *Salsola soda* L. – др, *Suaeda acuminata* (C. A. Mey.) Moq. – р, *S. salsa* (L.) Pall. – дч.

CLUSIACEAE: *Hypericum perforatum* L. – нр.

CONVOLVULACEAE: *Calystegia sepium* (L.) R. Br. – дч, *Convolvulus arvensis* L. – дч.

CORNACEAE: *Swida sanguinea* (L.) Opiz – др.

CRASSULACEAE: *Hylotelephium maximum* subsp. *ruprechtii* (Jalas) Dostal – др.

CUSCUTACEAE: *Cuscuta approximata* Bab. – др, *C. campestris* Yunck. – р, *C. monogyna* Vahl. – др.

DIPSACACEAE: *Cephalaria uralensis* (Murr.) Schrad. – дч, *Dipsacus laciniatus* L. – др, *Scabiosa ochroleuca* L. – р.

ELAEAGNACEAE: *Elaeagnus angustifolia* L. – ч.

EUPHORBIACEAE: *Euphorbia leptocaula* Boiss. – др, *E. seguieriana* Neck. – ч, *E. semivillosa* Prokh. – др, *E. stepposa* Zoz ex Prokh. – нр, *E. virgata* Waldst. et Kit. – дч.

FABACEAE: *Astragalus asper* Jacq. – др, *A. cicer* L. – р (ЕЧС), *A. onobrychis* L. – нр, *A. ucrainicus* M. Pop. & Klokov – др, *Gleditsia triacanthos* L. – р, *Glycyrrhiza echinata* L. – р, *Lathyrus tuberosus* L. – нр, *Lotus corniculatus* L. ssp. *ucrainicus* (Klokov) Tzvelev – др. (ЕЧС), *Medicago lupulina* L. – дч (ЕЧС), *M. minima* (L.) Bartalini – др, *M. romanica* Prodan – дч, *M. sativa* L. – дч (ЕЧС), *Melilotus albus* Medik. – ч (ЕЧС), *M. officinalis* (L.) Pallas – нр (ЕЧС), *Onobrychis tanaitica* Spreng. – дч, *Ononis intermedia* C.A. Mey. ex Rouy – др, *Robinia pseudoacacia* L. – др, *Securigera varia* (L.) Lassen – др (ЕЧС), *Trifolium angulatum* M. Bieb. – р, *T. arvense* L. – дч (ЕЧС), *T. diffusum* Ehrh. – р (ЕЧС), *T. fragiferum* L. – нр, *T. pretense* L. – р (ЕЧС), *T. repens* L. – дч (ЕЧС), *T. retusum* L. – ч, *Trigonella monspeliaca* L. – р, *T. procumbens* (Bess.) Reichenb. – ч, *Vicia angustifolia* Reichard. – нр, *V. cracca* L. – нр, *V. grandiflora* Scop. ssp. *sordida* (Waldst. et Kit.) Dostál – нр (ЕЧС), *V. lathyroides* L. – р, *V. tenuifolia* Roth – нр (МСОП), *V. tetrasperma* (L.) Schreb. – др, *V. villosa* Roth – др.

FRANKENIACEAE: *Frankenia hirsuta* L. – др.

FUMARIACEAE: *Fumaria schleicheri* Soy.-Willem. – р, *F. vaillantii* Loisel. – р.

GENTIANACEAE: *Centaurium erythraea* Rafin – р, *C. pulchellum* (Sw.) Druce – р. (30)

GERANIACEAE: *Erodium ciconium* (L.) All. – р, *E. cicutarium* (L.) L'Her. – дч, *E. ruthenicum* M. Bieb. – р, *Geranium collinum* Stephan – дч, *G. divaricatum* Ehrh. – др, *G. pusillum* L. – р.

HALORAGACEAE: *Myriophyllum spicatum* L. – др. (ЕЧС)

LAMIACEAE: *Ajuga chia* Schreb. – др, *Ballota nigra* L. – др, *Chaetium marrubiastrum* (L.) Rchb. – др, *Glechoma hederacea* L. – др, *Lamium amplexicaule* L. – дч, *Lycopus europaeus* L. – р, *Marrubium peregrinum* L. – нр, *M. praecox* Janka – нр, *M. vulgare* L. – др, *Nepeta parviflora* M. Bieb. – нр, *Phlomis pungens* Willd. – дч, *Phlomis hybrida* (Zelen.) R. Kam. et Machmedov – р, *Salvia aethiops* L. – дч, *S. tesquicola* Klokov et Pobed. – нр, *Sideritis montana* L. – др, *Stachys palustris* L. – др, *S. recta* L. – др, *Teucrium polium* L. – р.

LIMONIACEAE: *Goniolimon tataricum* (L.) Boiss. – нр, *Limonium bellidifolium* (Gouan) Dumort. – др, *L. gmelinii* (Willd.) O.Kuntze – ч, *L. sareptanum* (A. Beck.) Gams – р.

LINACEAE: *Linum austriacum* L. – р.

LYTHRACEAE: *Lythrum virgatum* L. – др. (ЕЧС)

MALVACEAE: *Alcea rugosa* Alef. – нр, *Althaea officinalis* L. – нр, *Lavatera thuringiaca* L. – р, *Malva mauritiana* L. – р, *M. pusilla* Smith – р.

- MORACEAE: *Morus alba* L. – др.
- OLEACEAE: *Fraxinus exelsior* L. – р, *Ligustrum vulgare* L. – др.
- ONAGRACEAE: *Epilobium hirsutum* L. – р (МСОП), *E. parviflorum* Schreb. – р.
- OROBANCHACEAE: *Odontites vulgaris* Moench ssp. *salinus* (Kotov) Kotov – др (30), *Orobanche cumana* Wallr. – р, *Phelipanche arenaria* (Borkh.) Walp. – р.
- PAPAVERACEAE: *Chelidonium majus* L. – др, *Glaucium comiculatum* (L.) J. Rudolph – р, *Papaver dubium* L. – ч, *P. rhoeas* L. – нр.
- PLANTAGINACEAE: *Plantago cornuti* Gouan – ч, *P. lanceolata* L. – др, *P. lanceolata* L. subsp. *lanuginosa* (Bast.) Arcang. – др, *P. major* L. – р, *P. salsa* Pall. – др, *P. tenuiflora* Waldst. et Kit. – др.
- POLYGONACEAE: *Fallopia convolvulus* (L.) A. Löve – р, *Persicaria hydropiper* (L.) Delarbe – др (ЕЧС), *Persicaria hypanica* (Klokov) Tzvelev – р, *Polygonum aviculare* L. s.str. – нр, *P. novoascanicum* Klokov – нр, *P. patulum* M. Bieb. – др, *Rumex crispus* L. – р, *R. hydrolapathum* Huds – р (ЕЧС), *R. patientia* L. subsp. *orientalis* Danser – р, *R. stenophyllus* Ledeb. – р.
- PORTULACACEAE: *Portulaca oleracea* L. – нр.
- PRIMULACEAE: *Androsace maxima* L. subsp. *turczaninovi* (Freyn) Fed. – др, *Anagalis arvensis* L. – р, *Glaux maritima* L. – др.
- RANUNCULACEAE: *Adonis aestivalis* L. – р, *Batrachium rionii* (Lagger) Nym. – др (ЕЧС, МСОП), *Ceratocephala testiculata* (Crantz) Bess. – нр, *Consolida orientalis* (J. Gay) Schroding – др, *C. paniculata* (Host) Schur. – нр, *Ficaria verna* Huds. – нр, *Nigella arvensis* L. – др, *Ranunculus oxyspermus* Willd. – др, *R. sceleratus* L. – др, *Thalictrum minus* L. – нр.
- RESEDACEAE: *Reseda lutea* L. – нр.
- ROSACEAE: *Agrimonia eupatoria* L. – р, *Armeniaca vulgaris* Lam. – р, *Crataegus fallacina* Klokov – р, *Filipendula vulgaris* Moench – р, *Potentilla argentea* L. – нр, *P. anserina* L. – др, *P. impolita* Wahlenb. – нр, *P. neglecta* Baumg. – др, *P. recta* L. – р, *P. reptans* L. – р, *Prunus spinosa* L. – нр (ЕЧС), *Pyrus communis* L. – р, *Rosa adenodonta* Dubovik – р, *R. bisserata* Merat – р, *R. canina* L. – р, *Rubus caesius* L. – р.
- RUBIACEAE: *Asperula cynanchica* L. – др, *Galium aparine* L. – др, *G. humifusum* M. Bieb. – нр, *G. mollugo* L. – р, *G. octonarium* (Klokov) Soó – р, *G. ruthenicum* Willd. – др, *G. spurium* L. – др.
- SALICACEAE: *Populus alba* L. – р, *P. nigra* L. – др (МСОП).
- SANTALACEAE: *Thesium arvense* Horvatovszky – др.
- SCROPHULARIACEAE: *Verbascum blattaria* L. – др, *V. densiflorum* Bertol. – р, *V. lychnitis* L. – р, *V. phoeniceum* L. – др.
- SIMAROUBACEAE: *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle. – р.
- SOLANACEAE: *Hyoscyamus niger* L. – р, *Lycium barbatum* L. – др, *Solanum dulcamara* L. – р, *S. nigrum* L. – р.
- TAMARICACEAE: *Tamarix tetrandra* Pall. ex M. Bieb. – р.
- ULMACEAE: *Ulmus minor* Mill. – др.
- URTICACEAE: *Urtica dioica* L. – др. (ЕЧС)
- VALERIANACEAE: *Valeriana tuberosa* L. – др (30), *Valerianella carinata* Loisel. – др, *V. costata* (Steven) Betcke – р.
- VERONICACEAE: *Linaria genistifolia* (L.) Mill. – нр, *L. vulgaris* Mill. – нр, *Pseudolysimachion spicatum* (L.) Opiz – др, *Veronica arvensis* L. – нр, *V. austriaca* L. – др, *V. dillenii* Crantz. – др, *V. persica* Poiret – др, *V. triphyllus* L. – нр, *V. verna* L. – р.
- VIOLACEAE: *Viola arvensis* Murray – др, *V. kitaibeliana* Schult. – нр.
- ZYGOPHYLLACEAE: *Tribulus terrestris* L. – нр.
- Умовні позначення та скорочення: МСОП – Червоний список МСОП, ЕЧС – Європейський червоний список, ЧКУ – Червона книга України, 30 – список регіонально рідкісних рослин Запорізької області.

B. Kolomyichuk, PhD, Associate Professor
 Scientific-research laboratory of "Introduced and natural phytodiversity"
 Educational and Scientific Centre "Institute of Biology"
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE BOTANICAL CHARACTERISTICS OF PROJECTED RESERVE "PRESLAV MEADOW" (ZAPORIZHZHYA REGION)

The article investigates the flora and phytocenotic peculiarities of lower flow of the Obitochna River (territory of the so-called Preslav meadow). The flora of the area consists of 480 species of vascular plants. Systematic, biomorphological, ecological and coenotic analyses of the flora are conducted. The vegetation of the area is characterized. The main factors that affect the existence and development of the floodplain territory phytodiversity are listed. The list of rare taxa of flora and vegetation syntaxa is given, the importance of this area for phytodiversity conservation is shown. It is proposed to establish the landscape reserve of local importance "Preslav Meadow" on the area of 1200 hectares.

Keywords: Preslav meadow, Northern Priazov'ya, flora, vegetation, protection.

В. Колومیчук, канд. биол. наук, доц.
 НИЛ "Интродуцированного и природного фиторазнообразия"
 УНЦ "Институт биологии", Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

БОТАНИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЕКТИРОВАННОГО ЗАКАЗНИКА "ПРЕСЛАВСКИЙ ЛУГ" (ЗАПОРОЖСКАЯ ОБЛ.)

Статья посвящена исследованию флористических и фитоценологических особенностей нижнего течения р. Обиточной (территории т.н. Преславского луга). Флора данной территории насчитывает 480 видов сосудистых растений. Осуществлен систематический, биоморфологический и эколого-ценотический анализ флоры. Характеризуется растительность исследованной территории. Приведены основные факторы, которые влияют на существование и развитие фиторазнообразия этой пойменной территории. Приведен перечень редких таксонов флоры и синтаксонов растительности, показано значение этой территории для сохранения фиторазнообразия. Предлагается создать на данной территории ландшафтный заказник местного значения "Преславский луг" на площади 1200 га.

Ключевые слова: Преславский луг, Северное Приазовье, флора, растительность, охрана.